

SECTION 1. ART

DOI: 10.46299/ISG.2024.MONO.PED.4.1.1

1.1 Хенд-мейд як засіб екологічного дизайну, арт-терапії та збереження етнокультурних традицій

Загострення екологічних проблем через діяльність людини, нераціональне споживання ресурсів, руйнування природних екосистем дали поштовх до розвитку екологічного дизайну, інтеграційного напрямку, який спрямований на охорону довкілля. Цей напрям набув популярності завдяки екоколекціям дизайнерів, що закликають берегти природу та посилюють свій вплив на формування екологічної свідомості як у виробників, так і у споживачів. Проектуючи екологічні, оригінальні, естетичні предмети мистецтва, дизайнери приваблюють пересічного споживача, враховують його потреби і привертають увагу до проблем навколишнього середовища.

Екологічний дизайн створює середовище побуту людини шляхом формування культури щодо потреб та цінностей суспільства через об'єкти дизайну з екологічних матеріалів. У процесі виготовлення екологічних виробів акцент робиться не лише на застосованні технологій і властивості матеріалів, а на збереженні народної творчості та етнокультурних традицій.

Значна кількість сучасних досліджень присвячена екологічному дизайну, стилю, що набуває особливого статусу та популярності. В умовах несприятливої екологічної ситуації хвиля екодизайну набуває потужного виміру культуротворення. Екологічні загрози стають поштовхом до створення екологічної системи рукотворного виробництва, екодизайну, базованих на відродженні декоративних мистецтв, традиційних ремесел, що є результатом розвитку культурної свідомості (Шмагало, 2020).

Екологічний дизайн – складний науковопрактичний комплекс, що охоплює науку, освіту, суспільнопрактичну діяльність, універсальний спосіб збереження рівноваги між природним і людським чинниками в будь-якій сфері

природокористування, є вираженням нового світогляду людства, що шукає виходу із порушених взаємозв'язків із природним довкіллям (Близнюк, 2019).

Завданням екодизайну є поліпшення екологічної ситуації шляхом створення нової культури через художні різновиди об'єктів дизайну, удосконаленням форми відносно функції, вибору матеріалів і технологій із точки зору екологічних стандартів (Бейлах, 2013).

Значної актуальності набуває екодизайн в індустрії моди, де окреслено напрями розвитку екологічних підходів у проектуванні одягу – безвідходне виробництво, «переробка» відходів, обмежене споживання, натуральні матеріали, альтернативні екологічні тканини, природні кольори, екопринти тощо (Тканко, Тканко, 2019). Текстильна промисловість, яку підживлює явище «швидкої моди», значною мірою сприяє екологічній, соціальній та економічній деградації через швидку зміну стилів, що призводить до значних відходів. Досліджуються стратегії кругової економіки, такі як повторне використання, переробка, ремонт і зменшення матеріалів, пошук екологічних матеріалів, для мінімізації впливу текстильної промисловості на довкілля (Ramírez-Escamilla et al., 2024).

Актуальним є також застосування екологічного дизайну, раціональне використання екологічних природних матеріалів в оздобленні інтер'єрів готельно-ресторанних приміщень (Захарова, 2015).

Одним із ефективних засобів екологічного дизайну розглядають хенд-мейд, що поєднує естетичну виразність, художній задум і певне функціональне навантаження. У дослідженнях зазначають, що ручне виробництво з природних матеріалів інтегрується в економіку, знижуючи залежність від масового виробництва та стимулюючи вторинне використання сировини. Вироби ручної роботи не зникають навіть у тих категоріях товарів, де поширене машинне виробництво. Дослідження надають докази існування позитивного впливу хенд-мейду на привабливість продукту, що символічно «містить любов», контролюючи альтернативні чинники цінності ручної роботи (зусилля, якість продукції, унікальність, автентичність). Купуючи подарунки для своїх близьких,

споживачі надають перевагу виробам ручної роботи, ніж машинного виробництва, таким чином демонструючи свої почуття (Fuchs et al., 2015).

Важливого значення набуває роль ручної праці в арт-терапії та її вплив на емоційний стан людини. Хенд-мейд розглядають як один із дієвих способів підвищення стресостійкості. Практики рукоділля виступають засобами зниження емоційної напруги, підвищення впевненості у своїх діях, самооцінки, творчого вираження, активації особистого потенціалу (Атаманчук, 2020). Мистецтво та крафтова практика не тільки покращують когнітивну функцію, а й сприяють зниженню рівня стресу, регулюють психічний стан людини, покращують релаксацію, дозволяють впоратися з емоціями та невдачами, сприяють соціальній активності (Huotilainen et al., 2018).

Метою дослідження є розкрити значення хенд-мейду в екологічному дизайні, арт-терапії та збереженні етнокультурних традицій.

Визначаємо завдання дослідження: розкрити роль екодизайну в сучасному світі; розглянути хенд-мейд як засіб екологічного дизайну; проаналізувати його терапевтичний ефект; дослідити значення хенд-мейду у збереженні етнокультурних традицій.

Екологічний дизайн передбачає цілісний підхід, включаючи довільні об'єкти, що пов'язані з діяльністю людини для задоволення її потреб. Хенд-мейд як концепція екологічного проектування спрямована на формування екологічно-свідомої особистості в процесі творчої роботи з природним матеріалом та вторинною сировиною. Сучасне суспільство виробляє та споживає значно більше товарів, ніж йому насправді потрібно. Майстри хенд-мейд знайшли рішення, яке допомагає покращити екологічну ситуацію і зменшити собівартість нових виробів завдяки концепціям ресайкл (створення виробів з перероблених або вживаних матеріалів) та апсайкл (виготовлення нових речей на основі старих з новим призначенням).

Майстри дають життя новим виробам, застосовуючи екологічні матеріали: перероблену шкіру, тканину, пряжу, скло тощо. З переробленої шкіри створюють аксесуари: гаманці, сумки тощо. Із залишків тканин, текстильної

пряжі від великих виробництв, старого одягу майстри створюють текстильні аксесуари, декор для дому, одяг, світильники з блискавок (рис. 1).

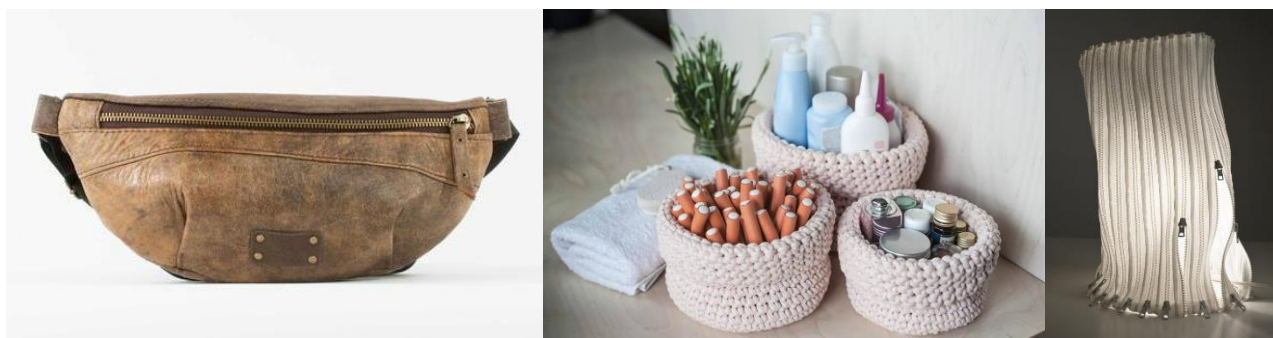

Рисунок 1. Вироби з переробленої шкіри й тканини, пряжі українських майстрів хенд-мейд

З переробленого скла, наприклад перегорілої лампочки, створюють вази, декор для дому, а старі винні пляшки та банки перетворюють на світильники (рис. 2).

Рисунок 2. Світильники з пляшок та банок

Популярним є використання хенд-мейд як екотренд у дизайні одягу. Українська дизайнерка Ксенія Шнайдер та її команда подарувала друге життя одягу з десяти тисяч пар старих джинсів, з яких після санітарної обробки в хімчистці шиють шорти, спідниці, плащі, піджаки, сукні, костюми (рис. 3). А дизайнерка Яся Хоменко заснувала екобренд та перешиває речі із «секондхендів», образно іронічні, грайливі та мультиплікаційні, експериментуючи з тканинами та текстурами (рис. 4).

Рисунок 3. Друге життя десяти тисяч пар джинсів у новому одязі. Дизайн Ксенії Шнайдер

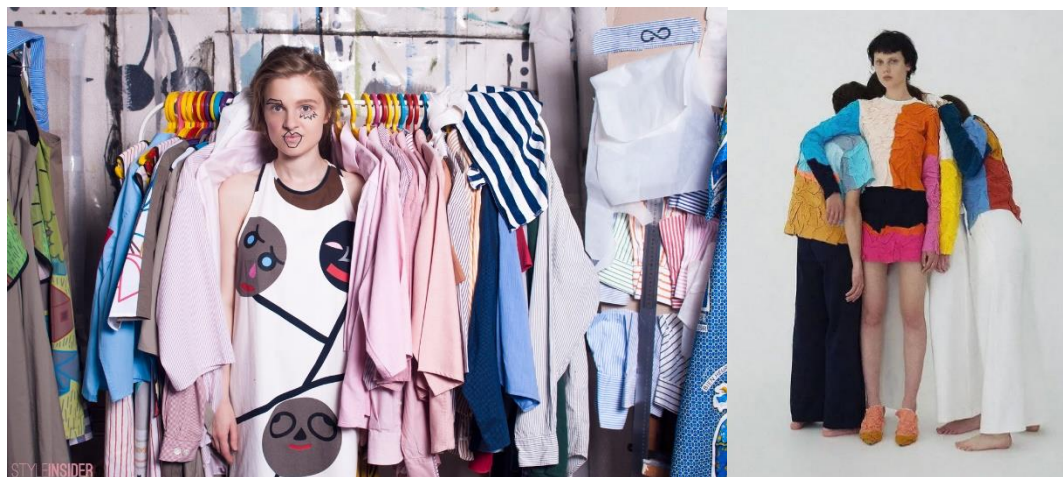

Рисунок 4. Перешиті речі із «секонд-хендів». Дизайн Ясі Хоменко

Методи повторного використання і переробки (ресайкл та апсайкл), є складовими хенд-мейд екологічного проектування, що впливає на покращення екології.

Також, сьогодні стає досить популярним створення хенд-мейд екологічних світильників. У такі розробки застосовують місцеві матеріали, що є більш доступним, швидким екологічним проектуванням, не потребує затрат коштів та часу. У формотворення вкладають образи властиві своїй культурі. Використовують портативні світлодіодні лампи з акумуляторами. Наприклад: виготовляють світильники з японського паперу та виноградної лози (рис. 5); світильники з скляних банок, парафінованого паперу та нитки (рис. 6); світильники у повстяних сумках (рис. 7); світильники з паперових пакетів, підвішених шматком дроту (рис. 8); вторинно використовують пластикові пакети для створення люстр та світильників (рис. 9).

Рисунок 5. Світильники з японського паперу та виноградної лози

Рисунок 6. Світильники з використанням скляних банок та парафінованого паперу

Рисунок 7. Ліхтарі Нобо від MoloDesign у повстяних сумках

Рисунок 8. Світильники з паперових пакетів, підвішені шматком дроту.
«Un sac de Lumière» (перекл. з фр. «Торбинка світла»)

Рисунок 9. Вторинне використання пластикових пакетів для створення люстр та світильників

Світильники створюють з бавовняної вуалі та дроту. Ліхтарі Koushi розроблені та виготовлені вручну паризьким дизайнером Марком Іденом Скулі із крученого сталевого дроту та бавовни, щоб надати чисту й органічну форму (рис. 10). Дизайнер має власний бренд ламп, працює з натуральними матеріалами та металом.

Рисунок 10. Ліхтарі Koushi із крученого сталевого дроту та бавовни.
Дизайн Марка Ідена Скулі

Також застосовують лляні тканини, конопляні мішки для створення таких світильників (рис. 11).

Рисунок 11. Лляні тканини та конопляні мішки для плафонів світильників

Для виготовлення світильників серед місцевих та доступних природних матеріалів застосовують очерет (рис. 12), гнуття бамбуку для каркасу та шовк для плафонів (рис. 13). Цікавим рішенням є використання гілок верби. При формотворенні застосовують гнуття верби та папір для плафонів (рис. 14). Ще одним прийомом хенд-мейд екологічного проектування є створення світильників за допомогою плетіння з лози, сухої трави (рис. 15).

Рисунок 12. Екологічні світильники з очерету

Рисунок 13. Екологічний світильник з гнутого бамбуку та шовку

Рисунок 14. Ліхтарі створені методом гнуття верби та з використанням паперу

Рисунок 15. Хенд-мейд екологічне проектування світильників
за допомогою методу плетіння з лози та сухої трави

Авторським рішенням дизайнерки Олександри Бабкіної є концепція серії еко світильників та арт-терапії «Створи своє світло» (створення світильника власноруч), об'єднаних спільною ідеєю проектного образу на основі українських етнокультурних традицій, використовуючи місцеві природні матеріали та традиційну техніку плетіння з лози, етнічні символи в образотворенні. Джерело образів та форм: матеріал (верба) та його можливості (згинання, часткове різання та плетіння), етнічні орнаменти, геометричні символи захисту, відновлення, родючості (ромб, трикутник, квадрат, коло, спіраль). Джерела освітлення: світлодіодні лампи, воскова свічка, спиртовий пальник. Матеріали: лоза для основи; пергаментний папір, скляна банка, конопляна мішківина для плафонів; лоза, конопляні нитки, металевий дріт для кріплення (рис. 16).

У проекті запропонована концепція арт-терапії шляхом створення рукодільних (хенд-мейд) світильників з лози із українськими етно мотивами. Концепція включає дизайн упакування із набором елементів для створення

світильника, до якого входять: інструкція, гілки вербової лози, конопляні нитки, металевий дріт, пергаментний папір, LED лампа (рис. 17).

Розроблено рекламні плакати до проекту «Створи своє світло» (рис. 18), які відображають серію світильників з лози. Плакати є ідентифікаторами проекту та рекламними носіями для можливих майстер-класів щодо виготовлення рукодільних світильників, використовуючи традиційні екологічні матеріали, техніки та символи в образотворенні, що сприятиме арт-терапії та збереженню етнокультурних традицій.

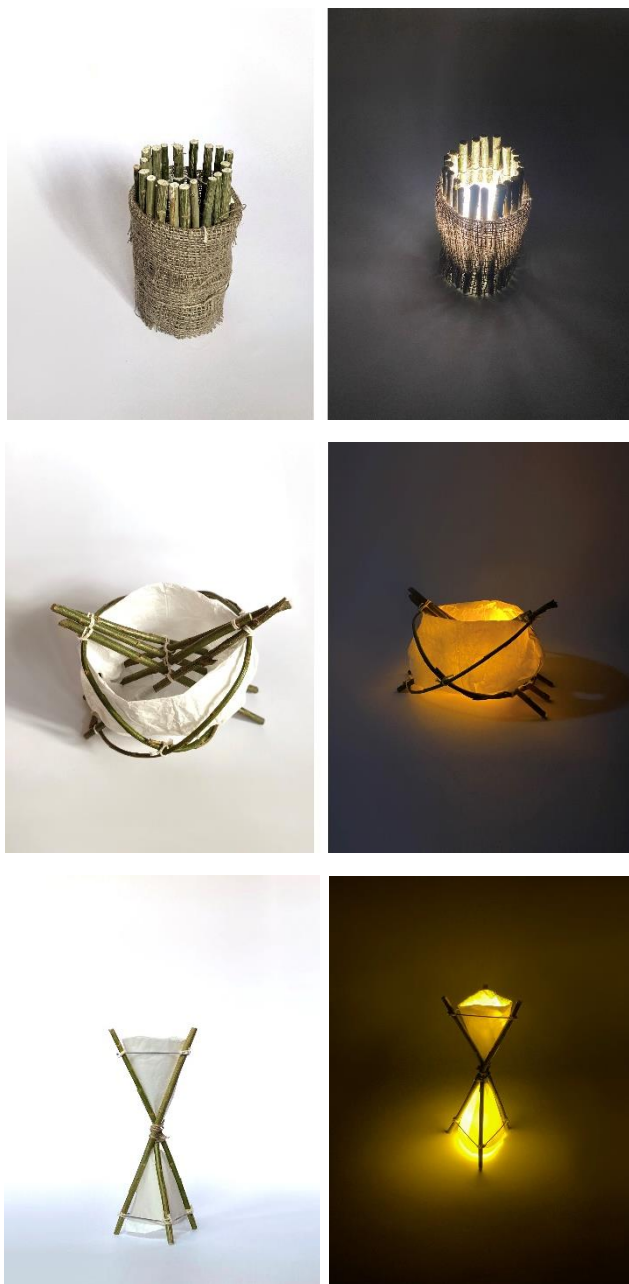

Рисунок 16. Авторська розробка, фото хенд-мейд етно світильників з верби, Олександра Бабкіна

Рисунок 17. Авторська розробка, дизайн упаковки та інструкція для створення світильника, Олександра Бабкіна

Рисунок 18. Авторська розробка, рекламні плакати до проекту «Створи своє світло», Олександра Бабкіна

Таким чином, у процесі проектування та виготовлення виробів екологічний дизайн спрямовує увагу на такі аспекти:

- застосування природних матеріалів з локальних ресурсів;
- можливість повторного використання матеріалів, вторинної сировини;
- безпечність у застосуванні виготовленої продукції;
- естетичність та привабливість продукції;

- низька собівартість товару;
- втілення етнокультурних цінностей та традицій;
- арт-терапевтичний ефект;
- простота та безпечність в утилізації.

Хенд-мейд сьогодні є концепцією екологічного дизайну, що базується на творчих підходах у створенні екологічних речей, естетичних та функціональних, які втілюють етнокультурні цінності та традиції. Хенд-мейд сприяє сталому розвитку, адаптації ремесел до сучасних ринкових умов та збереженню етнокультурних традицій через використання локальних ресурсів, застосування особливих методів виготовлення і символічного образотворення, притаманних світогляду та цінностям певної культури.

Цей метод вирішує питання підняття рівня духовного розвитку та екологічної свідомості людини, створення естетичного і екологічного балансу, який можна досягти, вивчаючи досвід традиційної культури та історичних способів проектування з місцевих ресурсів, традицій, етнокультурних цінностей.

Таке рукоділля, включаючи техніки етнокультурних традицій, створює арт-терапевтичний ефект, допомагає знизити стрес, сприяє рефлексії, психологічному зціленню й розвитку творчого мислення, що продукує екологічність у проектуванні.

Отже, хенд-мейд є засобом екологічного проектування, швидким та маловитратним способом створення виробів з доступних матеріалів, що формує екологічну свідомість, творчість, етнокультурні цінності, а також є ефективним засобом арт-терапії.